

Asia: VN/8329/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumislain korvaukset (61-62 §)

Muutosesitys laskennallisten korvausten ajan lyhentämisestä ei Keski-Suomen hyvinvointialueen näkemyksen mukaan tue hallitusohjelman tavoitetta asiakkaiden nopeampaan kotoutumiseen. Kiintiöpakolaisina otetaan vastaan kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevia henkilöitä (women at risk, lapset, kidutetut, vammaiset henkilöt ja erityisesti hätätapaukset).

Kotouttavan sosiaalityön yksi tärkeimmistä tavoitteista on tehdä sosiaalityö asiakkaan elämässä ja kotoutumisen polulla tarpeettomaksi. Perustyössä näkyy selvästi, että palveluiden riittävän pitkä, palvelutarpeen mukainen, kesto on edellytys hyvälle kotoutumiselle ja muiden palveluiden tarpeen vähenemiselle. Mikäli palvelun kesto katkeaa kesken prosessin, vaikutus on päinvastainen. Hyvinvointialueen näkemyksen mukaan korvausajan lyhentyminen tulee siirtämään palveluiden kustannuksia muille palvelualueille prosessien mahdollisesti keskeydyttyä.

Hyvän ja tehokkaan kotoutumisprosessin sekä yhdenvertaisuusperiaatteiden näkökulmasta viranomaisen kanssa tulee voida asioida sillä kielellä, jota asiakas parhaiten osaa. Laskennallisten korvausten lyhentäminen tulkkaus kustannuksien osalta voi johtaa tilanteeseen, ettei tulkkipalvelua käytetä kaikissa niissä tilanteissa, joissa sen vaikutus asiakkaan asian eteenpäin viemiseen olisi ilmeinen. Tilanteessa sekä viranomaisten että asiakkaiden oikeusturva myös heikentyy.

Maksu käyttämättä jääneen tapaamisen tulkkaus kustannuksesta (32 a §)

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 3§ mukaan, maksua on perittävä käyttämättä jätetystä palvelusta. Kotoutumislain muutoksen ehdotuksessa maksua perittäisiin aiheutuneista käyttämättä jätetyistä tulkkaus kustannuksista. Keski-Suomen hyvinvointialue kiinnittää huomion siihen, että tulkkaus itsessään ei ole kotoutumisprosessissa palvelua. Tulkkaus on TE-toimiston ja

kunnan työntekijän/viranomaisen aktiivisessa käytössä oleva työväline asiakkaan prosessin edistämiseksi. Asiakasta laskutettaisiin tässä tapauksessa palvelun hyödyntämättä jättämisestä.

Kotoutumisvaiheessa olevia traumatisoituneita pakolaisia voi pitää erityisenä asiakasryhmänä sosiaali- ja terveystaluuissa. Asiakkaan taustalla on valtavia menetyksiä ja vakavaa toistuvaa traumatisoitumista. Kokemukset ennen Suomeen saapumista aiheuttavat epäluottamusta ja varovaisuutta viranomaisia kohtaan. Luottamuksen saaminen sekä esim aikavaroituksille hakeutuminen voi alkuvaiheessa olla hyvin haastavaa. Hyvinvointialue näkee pyrkimyksen vahvistaa asiakkaiden omaa vastuun ottamista positiivisena asiana. Hyvä alku kotoutumisprosessissa nähdään kuitenkin erittäin tärkeänä ja siksi ehdotetaan käyttämättä jäävien tulkkauskuustannusten perinnän siirtämistä kotoutumisen alkuvaiheen jälkeiseen aikaan, jolloin voidaan arvioida asiakkaalla olevan riittävä ymmärrys yhteiskunnan toimintatavasta. Käyttämättä jääneet tulkkauskuustannukset haetaan pääosin toimeentulotuesta, joka lisää työntekijöiden työtehtäviä ja nostaa toimeentulotukimenoja.

Hyvinvointialue nostaa esille kuitenkin kehitysalueena prosessin, miten varatuista ajoista ilmoitetaan asiakkaille selkeästi ja hyvissä ajoissa. Nykyinen systeemi on hyvin haastava, kun tekstiviestit ovat pitkät, monimutkaiset ja vaikeita valtaväestöllekin ymmärtää.

Alaikäisenä yksin tulleiden tuki (34, 69 §)

Perustyön näkökulmasta hyvinvointialue nostaa esille nuoret, jotka siirtyivät pois palveluistamme täyttäessään 23 vuotta ja tulivat takaisin nykyisen lain astuessa voimaan. Palaavista asiakkaista osalla nuorista ilmeni monenlaisia lisääntyneitä arjenhallinnan haasteita. Kokemus arjen työssä on osoittanut sen, että alkuvaiheen vahva, riittäväksi arvioitu tuki nuorelle, joka on itsenäistymässä lähtökodista, jotka eivät ole tasavertaiset suhteessa syntysuomalaisiin tai aina oman perheensä tai muiden läheisten tukiverkoston keskellä eläneisiin, johtaa kestävämpään ja yhteiskunnalle taloudellisempaan lopputulokseen. Mikäli nuoren saama tuki keskeytyy ja päättää mahdollisesti hyvin alkaneen kotoutumisprosessin, siirtyy kotoutumisajan lyhenemisessä saatu mahdollinen säästö muiden palveluiden maksettavaksi. Palvelun supistamisella nähdään olevan myös välillinen, mutta todellinen vaikutus palvelussamme tehtävään ennaltaehkäisevän työn heikentymiseen, jonka tavoitteena on mm ennaltaehkäistä vähemmistönuorten syrjäytymistä ja mahdollista jengiytymistä.

Pakolaisten vastaanotto (44 §)

Keski-Suomessa on vastaanotettu kiintiöpakolaisia pitkään ja yhteistyö kolmannen sektorin kanssa on ollut tiivistä ja tehokasta. Kolmannen sektorin toimijoita on hyödynnetty pakolaisten vastaanottotehtävässä. Keski-Suomen hyvinvointialue pyytää kohteliaasti kiinnittämään huomiota muutosesityksen kohtaan, siirtää em kolmannen sektorin kanssa sovitulla työnjaolla suoritettavia tehtäviä, sosiaalityölle ja -ohjaukselle. Sosiaalihuoltolain mukaista työtä tehdään asiakkaiden kanssa sosiaalityön ja -ohjauksen toimesta, mutta asuntojen varustelu, johon yhteistyö-esimerkillä edellä viitataan, toteutuu ennen kun asiakkaat ovat Suomessa.

Hallitusohjelmassa on nostettu erillisenä asiana esille asiakkaan kaupassakäynti. Kaupassakäynti on selkeästi kunnissa tehtävään kotouttavaan työhön kuuluva tehtävä, joka on kuntien vastuun alla.

Hyvinvointialue toteaa, että mikäli kotoutuja kenelle matalan kynnyksen ohjaus ja neuvonta ei ole riittävää, esim. vammaisen tai ikääntynyt asiakas, joka ei kykene itsenäisesti hoitamaan kaupassakäyntiä, silloin järjestetään palvelut sosiaalihuollon mukaisesti. Kiintiöpakolaisten katsotaan kuitenkin pääsääntöisesti kuuluvan alkuvaiheen kotoutujiin, joiden kohdalla kaupassa käynti on osa alkuvaiheen kuntien järjestämää palvelua.

Kotolain mukaan vastuu kiintiöpakolaisten vastaanottamisesta ja sen koordinoinnista on kunnilla. Keski-Suomen hyvinvointialue näkee prosessin sujuvuutta heikentävänä ja työnjaon selkeyttä haastavana sen, että asuntojen varustelu ja opastus kaupassa asioimisessa siirtyisi ehdotuksen mukaan tehtävänä hyvinvointialueelle.

Muut huomiot

Keski-Suomen hyvinvointialue näkee erittäin tärkeänä sen, että kuntia tuetaan taloudellisesti edistämään kotona olevien äitien kotoutumista ja osallisuutta.

Hyvinvointialue näkee positiivisena lakimuutoksen ehdotuksen asiakkaan omavastuun vahvistamisesta.

Laiho Jenni

Keski-Suomen hyvinvointialue - Ulla Kuittu, palvelujohtaja, aikuisten sosiaalipalvelut, Kati Kallimo, toimialajohtaja, sosiaali- ja terveystieteiden palvelut,